

דגם תשובות לשאלון אזרחות, מס' 034202, 176 / 034284, קיץ תשע"ז

הנחיות כלליות:

- * בדגם זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * בדגם מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול בדגם, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד והתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * לוכסן / מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה).
- * חלקי התשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות בדגם מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.
- * יש לקרוא את התשובה כמכלול.
- * הרכיבים הנדרשים מוצגים בתמציתיות עבור המעריכים. הצגת המושג על ידי התלמיד צריכה להיות מורחבת כדי שתהיה תשובה מלאה.

1. א. כיצד אחד מן החוקים מבטא את האופי היהודי של מדינת ישראל

הסבר – 100%

חוק שעות עבודה ומנוחה

- חוק חברתי כלכלי המגדיר נושאים בתחום דיני העבודה / שעות עבודה ביום ובשבוע / שעות נוספות / הפסקות עבודה / עבודת לילה / מנוחה שבועית של עובד: ליהודי – שבת.
- אסור להעסיק עובד ביום המנוחה השבועי (פרט למקרים מסוימים).

חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם

- אפשר להעמיד לדין את מי שנחשד כי בתקופת השואה גרם לפגיעה / רצח / השמדת יהודים / פשע נגד העם היהודי (האנושות) – דינו מיתה.
- אין התיישנות על העבירות.

ב. דרכים שבהן יהדות התפוצות מסייעת לישראל

ציון שלוש דרכים – 100%

- פעולות סיוע כלכלי בדרך של תרומות, הלוואות והשקעות בישראל.
- תמיכה פוליטית בישראל / השפעה על מדיניות הממשלות במדינותיהם כלפי ישראל.
- פעילות במוסדות ציוניים / ארגון משלחות לביקורים בישראל / קידום ועידות של הארגונים בישראל.
- ביקורי תיירים יהודים בישראל.
- גילויי הזדהות עם ישראל, הגוברים בעיקר במצבי מלחמה / מתח ביטחוני.

ג. העמדות בויכוח הנוגע ל"מיהו יהודי"

הסבר שתי עמדות – 60% + 40%

- יש הטוענים שרק מי שנולד לאם יהודייה או התגייר הוא יהודי. לעומתם, יש הטוענים שמי שמגדיר את עצמו יהודי או שרק אביו יהודי, הוא יהודי.

או:

- יש הטוענים שרק מי שנולד לאם יהודייה או התגייר כהלכה / גיור אורתודוקסי, הוא יהודי. לעומתם, יש הטוענים שגם מי שהתגייר בגיור שאינו אורתודוקסי הוא יהודי.

רשויות השלטון בישראל**2. א. עקרון הפרדת הרשויות במדינה דמוקרטית**

הסבר — 100%

- מערכת של איזונים ובלמים בין רשויות השלטון / ממשלה — פרלמנט / כנסת — מערכת המשפט.
- כלי חשוב למניעת עריצות השלטון / צבירת כוח רב בידי / להגבלת השלטון.
- הערה למעריך: אפשר לקבל דוגמאות נכונות כתשובה מלאה.

ב. דרכים שבאמצעותן הכנסת מפקחת על עבודת הממשלה

ציין שתי דרכים והסבר אחד מהן — 100%

- הבעת אמון / אי-אמון.
- חקיקה — הממשלה זקוקה לאישור הכנסת לכל חוק שהיא רוצה לחוקק.
- תקציב — הכנסת מאשרת את התקציב של הממשלה.
- דרישת מידע — הכנסת רשאית לדרוש מן הממשלה מידע על פעולותיה באמצעות ועדות הכנסת / ועדות חקירה פרלמנטריות / דיונים / הצעות לסדר היום / שאילתות.
- מבקר המדינה — הכנסת בוחרת את מבקר המדינה שתפקידו לבקר את משרדי הממשלה / מוסדות נוספים ולמסור דוחות לכנסת באמצעות הוועדה לביקורת המדינה. הכנסת דנה בדוחות אלה ומאשרת אותם.

ג. תפקידים של הממשלה

הסבר שני תפקידים — 40% + 60%

- קביעת מדיניות / קבלת החלטות.
- סמכויות חקיקה / התקנת תקנות וצווים.
- התקנת תקנות לשעת חירום: תקנות מיוחדות שנועדו להגן על המדינה, ביטחון הציבור, שירותים חיוניים.
- סמכות שיורית: הממשלה מוסמכת לעשות כל דבר שהחוק אינו מטיל על רשות אחרת.

3. זהות ומיעוטים בישראל**א. דוגמאות לזכויות שמובטחות לערבים בישראל, על פי הכרזת העצמאות.**

ציין שתי דוגמאות — 40% + 60%

- שוויון זכויות / איסור אפליה לכל האזרחים ללא הבדל דת גזע ומין.
- חופש וחירות — שמירה על חופש דת ומצפון / לשון / חינוך ותרבות.
- ייצוג / אזרחות / שוויון.
- שמירה על המקומות הקדושים (של כל הדתות).

ב. מאפיינים של החברה הערבית בישראל

ציין שני מאפיינים — 40% + 60%

- מיעוט לאומי, אתני, תרבותי, דתי ולשוני בישראל.
- מדגישים זיקה לאומה הערבית / פאן-ערביות, במזרח התיכון / חלק מן החברה הערבית / הרוב הערבי במזרח התיכון.
- דוברי השפה הערבית.
- מרביתם חיים בגליל, בנגב וב"משולש".
- בתוכם קבוצות דתיות שונות: מוסלמים, נוצרים, ארמנים.
- בתוכם קבוצות כגון בדווים או דרוזים.

ג. קטע

הצגה + הסבר 100%

עקרון הפלורליזם

- החברה מורכבת מקבוצות רבות.
- יש להכיר בקיומן / עידודן של קבוצות שונות / מגוון.
- לכל קבוצה ערכים / השקפות עולם / אינטרסים משלה.
- כל קבוצה שואפת לקדם את רעיונותיה / האינטרסים של חבריה.
- קיימת תחרות בין קבוצות השונות המנסות להשפיע על השלטון / להשתתף בו, על פי כללי המשחק הדמוקרטי / בדרכי שלום / ויכוח ושכנוע.

כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בקטע

- במוזאון מוצגת תערוכה המתארת תרבויות ומנהגים של אוכלוסיות שונות / (במוזאון מתקיימת) תכנית המיועדת לבני נוער מכל המגזרים / מוצגת ההיסטוריה של בני שלוש הדתות בירושלים / יהדות, אסלאם ונצרות.
- היכרות עם קבוצות רבות הקיימות בחברה.
- בכך יש:
- היכרות עם / הכרה בקבוצות / במגוון.
- הכרה בשונות / בהשקפת העולם של הקבוצות השונות.
- הכרה ברעיונות של הקבוצות השונות.

4. דרכים לקבלת אזרחות במדינת ישראל

ציון שתי דרכים — 60% + 40%

- אזרחות מכוח הישיבה בישראל ערב הקמתה.
- אזרחות מכוח הלידה בארץ.
- אזרחות מכוח הישיבה בארץ.
- אזרחות מכוח ההענקה.

5. מאפיינים של בחירות דמוקרטיות

הסבר שני מאפיינים — 60% + 40%

- כלליות — לכל אזרח יש זכות לבחור ולהיבחר.
- חשאיות — רק הבוחר יודע במי בחר / ננקטים אמצעים המבטיחים שהבחירה תהיה חשאית / הבחירה בקלפי מאחורי פרגוד במעטפה סגורה.
- מחזוריות / חוזרות ונשנות כל פרק זמן קבוע בחוק / בישראל הבחירות לכנסת מתקיימות כל ארבע שנים.
- שווה — לכל בוחר יש קול אחד.
- הוגנות — מתנהלות על פי הכללים המוסכמים / חוקי מדינה / משקפות הסכמיות.
- מבטאות את חירויות האזרח — חופש הביטוי והדעה / סובלנות / חופש ההתאגדות / התארגנות פוליטית.
- משתתפות לפחות שתי מפלגות / שני מועמדים — האזרח בוחר בין החלופות.

6. מדוע קבלת החלטות על פי דעת הרוב, אינה תנאי מספיק לקיום של משטר דמוקרטי

הסבר – 100%

- עיקרון זה עלול להביא לעריצות הרוב.
- עלול להביא לפגיעה בזכויות מיעוטים / קבוצה.
- עלול לפגוע בזכויות אדם או אזרח.
- עלול למנוע התארגנות פוליטית כאלטרנטיבה / חלופה לשלטון / קיום של אופוזיציה.

7. מושגים

הזכות להליך משפטי הוגן

הסבר – 50%

- כל אדם שנמצא בהליך משפטי זכאי להגנה על זכויות היסוד שלו, כדי שלא ייפגעו מעבר לנדרש.
- חובת ההגנה על זכויותיו של האדם צריכה להנחות את המדינה בכל הליך משפטי.

או

דוגמאות:

- אין לערוך חיפוש בביתו של אדם ללא צו בית משפט.
- אפשר לעצור אדם רק ל-24 שעות. רק שופט יכול להתיר מעצר לתקופה ארוכה יותר.
- אין להעניש אדם ללא משפט.
- זכותו של אדם לדעת במה הוא נאשם / לקבל כתב אישום / לעיין בראיות.
- זכותו של אדם להגנה משפטית – ייצוג על ידי עורך דין.
- דיוני המשפט הם פומביים (למעט חריגים הקשורים בצנעת הפרט / סיבות ביטחוניות).
- המשפט מתנהל בפני שופטים בלתי תלויים / עצמאיים / ניטרלים ואובייקטיביים.
- זכותו של כל אדם לערער על פסיקת בית המשפט בעניינו.
- לכל עציר זכות לתנאי מעצר אנושיים.
- הערה למעריך: אפשר לקבל דוגמאות נוספות כתשובה נכונה.

אחריות מיניסטריאלית

הסבר – 50%

- כל שר נושא באחריות על הנעשה במשרדו / מעשים ומחדלים.
- גם ללא ידיעתו.
- גם אם המעשים נעשו בניגוד להוראותיו / מדיניותו.
- האחריות היא כלפי הכנסת וכלפי ראש הממשלה.
- במסגרת האחריות המיניסטריאלית השר חייב למסור לכנסת הסברים ועובדות / למסור דו"ח על פעילות משרדו / להשיב לשאלות.

8. תפקידים שונים של בית המשפט העליון

הסבר שני תפקידים – 40% + 60%

- בית דין לערעורים פליליים ואזרחיים – דן ובודק שוב החלטות של בית משפט השלום ושל בית משפט מחוזי.
- בית המשפט הגבוה לצדק – נותן סעד משפטי לאדם / מוסד שרשויות השלטון פגעו בו.